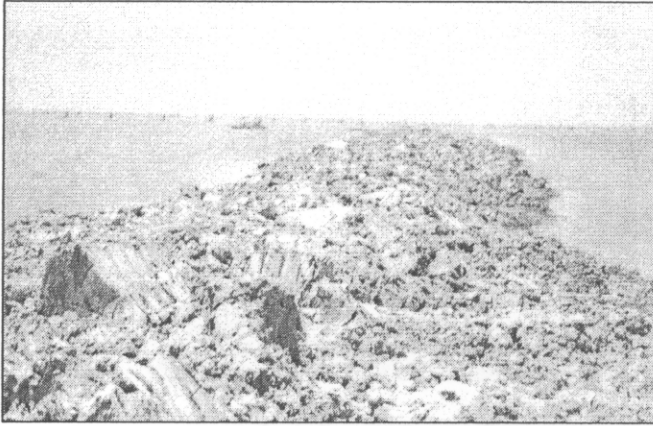

3. ระเบียบวิธีวิจัย

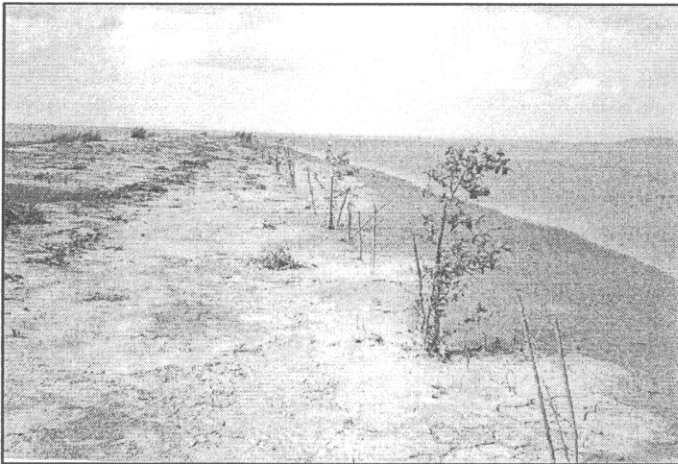
3.1 การเลือกพื้นที่

ก. บริเวณที่มีการขุดลอกทะเลสาบ

พื้นที่บริเวณอำเภอกวนเนียงที่มีการขุดลอกทะเลสาบ โดยกรมเจ้าท่า ลักษณะเป็นแนวคันดินขึ้นไปในทะเลสาบ ความยาวประมาณ 400 เมตร กว้างประมาณ 5 เมตร (2,000 ตร.เมตร/แนวคันดิน หรือ ประมาณ 1 ไร่) ทำการคัดเลือกพื้นที่ที่ทดลองมา 4 แนวคันดิน (รวมพื้นที่ประมาณ 4 ไร่; ภาพที่1, 2 และ5) แต่ละไร่ได้กำหนดให้เป็น 1 ซ้ำ (Replication)

ภาพที่ 1 ลักษณะของแนวคันจากการขุดลอกทะเลสาบสงขลาโดยกรมเจ้าท่า

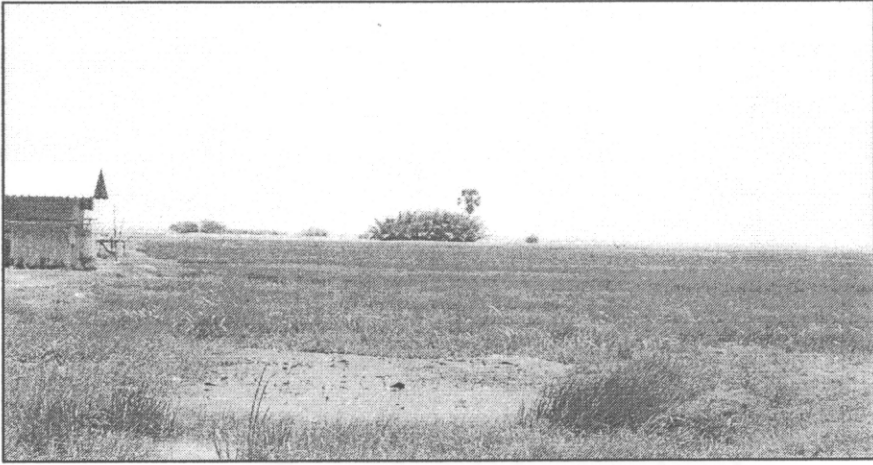

ภาพที่ 2 การทดลองปลูกกล้าไม้ป่าชายเลน ระยะแรก บนเนินดินจากการขุดลอกทะเลสาบ

ข. พื้นที่เหนือสุดของทะเลหลวงบริเวณอำเภอรโนด

พื้นที่ชายฝั่งเหนือสุดของทะเลสาบสงขลาที่เป็นบริเวณทะเลหลวง ใกล้คลองนางเรียง เป็นบริเวณที่กำลังถูกกัดเซาะรุนแรงจากคลื่นลม และมีพืชที่เป็นแนวกันชนอยู่น้อยมาก อย่างไรก็ตามพบว่าในบางตำแหน่งมีต้นจาก (Nipa palm) ขึ้นอยู่ประปรายและมีการเจริญเติบโตดีมาก (ภาพที่3) เนื่องจากต้นจากมีรากที่แข็งแรงในการช่วยยึดชายฝั่ง เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำนานาชนิด และใช้ประโยชน์จากใบรวมทั้งผลิต

น้ำตลิ่ง จึงควรทดลองปลูกต้นจากในพื้นที่ดังกล่าวที่ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นน้ำจืดหรือน้ำกร่อยไม่เกิน 5 ppt ในบางจุด ซึ่งเป็นสภาพที่เหมาะสมสำหรับต้นจาก

ภาพที่ 3 การเจริญเติบโตตามธรรมชาติของต้นจากบริเวณเหนือสุดของทะเลสาบสงขลา

3.2 การเลือกพันธุ์ไม้ปลูกและการปลูก

การวิจัยนี้ได้เลือกชนิดพืชป่าชายเลนที่ทำการศึกษาที่พบว่ามีศักยภาพที่จะเจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ที่ศึกษาเท่านั้น เพราะจากการสำรวจพบพันธุ์ไม้ที่เป็นไม้เบิกนำและขึ้นได้ประปรายตามธรรมชาติในพื้นที่อยู่แล้ว (Indicator species) จึงเชื่อว่า การพัฒนาเทคนิคที่เหมาะสมในการปลูก เช่น การยกทรงมีดินร่วนซุยหรือการปลูกต้นจากด้วยต้นกล้าบริเวณชายฝั่งน่าจะประสบความสำเร็จมากกว่า

นอกจากนั้นการใช้ต้นกล้าพุ่มและไม้โกงกางมีความเหมาะสมกับทะเลสาบสงขลาบริเวณอำเภอควนเนียงซึ่งมีความเค็มของน้ำสูงในฤดูแล้ง ในขณะที่ต้นจากมักมีการเจริญเติบโตที่ปกติบริเวณความเค็มไม่มากกว่า 15 psu ดังนั้นการคัดเลือกพื้นที่ศึกษาจึงต้องมีการจำกัดขอบเขต

ก. บริเวณที่มีการขุดลอกทะเลสาบ

ปลูกกล้าลำพู ความสูงประมาณ 1 เมตร และฝักโกงกางบนแนวคันดินที่อยู่ในระดับแนวชั้นลงของน้ำทะเล ระยะทดลอง คือ 1x1 เมตร ต่อต้น (ประมาณ 400 ต้นต่อไร่) และทำการเปรียบเทียบกับพื้นที่หลังแนวคันดินที่เป็นชายฝั่งซึ่งมีการทดลองปลูกไม้ลำพู และไม้ฝาดในพื้นที่ประมาณ 1 ไร่ ตามแนวชายฝั่ง (ดังนั้นในพื้นที่ 1+1 ไร่ ใช้กล้าไม้ประมาณ 800 ต้นต่อแนวคันดินรวมพื้นที่ชายฝั่ง) สำหรับต้นกล้าป่าชายเลน ทำการทดลองแบบ RCB (Randomized Complete Block) มี 4 ซ้ำ จากการวิจัยที่ผ่านมาพบว่า การปลูกป่าชายเลนบริเวณชายฝั่ง มีอัตราการตายน้อยเพียงประมาณ 30% เนื่องจากเป็นแนวปะทะของคลื่นและพื้นดินแข็งซึ่งน่าจะแตกต่างจากดินขุดในลักษณะนี้ ที่มีความร่วนซุยมากกว่า

ข. พื้นที่เหนือสุดของทะเลหลวงบริเวณอำเภอระโนด

ทดลองปลูกโดยเลือกพื้นที่ตามแนวชายฝั่งที่ห่างจากแนวทะเลไม่เกิน 20 เมตร ความยาว 1,000 เมตร (ประมาณ 12.5 ไร่) ปลูกต้นจากด้วยกล้าจาก อายุ ประมาณ 6 เดือน เปรียบเทียบกับการปลูกจากผลร่วงในลักษณะเป็นระบบ (systematic design) มีระยะห่าง 2x2 เมตร ผสมกัน (ดังนั้นในพื้นที่ 1 ไร่ ใช้กล้าจาก 100 ต้น และผลร่วง 100 ผล ในพื้นที่ทดลองทั้งหมด 12.5 ไร่ จึงใช้กล้าจากและผลร่วงอย่างละ 1,250 กล้า รวม 2,500 กล้า) เหตุผลในการใช้กล้าจากและผลร่วง เพื่อเปรียบเทียบ ความแตกต่าง เนื่องจากบริเวณนี้มักการมีปัญหาจากน้ำท่วมขัง วัชพืช ตลอดจนความแห้งแล้ง ดังนั้นการใช้กล้าปลูกต่างชนิดกัน น่าจะมีผลต่อการมีชีวิตรอดของต้นจาก

3.3 การเก็บและ การวิเคราะห์ ข้อมูล

สำหรับต้นกล้าป่าชายเลนบริเวณทะเลสาบสงขลา วัดอัตราการรอดตายและอัตราการเจริญเติบโต (ด้านความสูง จำนวนใบหรือกิ่งและความยาวเส้นรอบวง) โดยสุ่มวัด ชนิดละ 10 ต้น ส่วนการศึกษา ต้นจากนั้น วัดอัตราการรอดตายและอัตราการเจริญเติบโต ด้านความสูง จำนวนใบ และความโตเส้นรอบวง โดยทำการสุ่มวัดต้นจาก ชนิดละ 10 ต้น นำมา วิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) และ แยกความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยวิธี LSD (least significant differences)

สถานที่ทำการทดลอง

อำเภอระโนดและอำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา

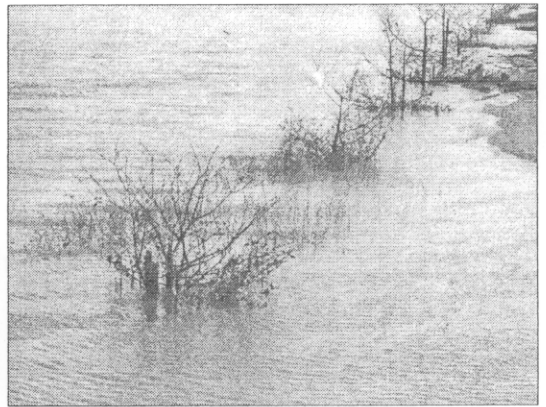
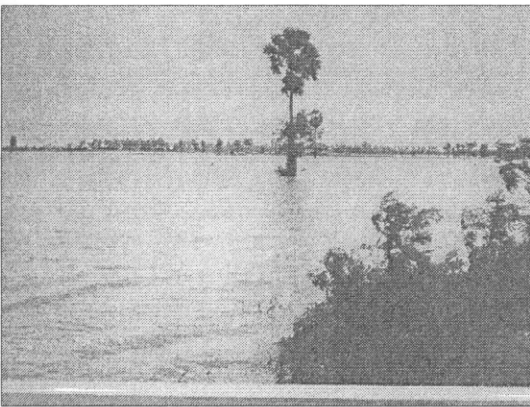
ระยะเวลาการดำเนินงาน

2 ปี (เริ่มงานตุลาคม 2548 - กันยายน 2550)

ขอบเขตของการวิจัย

หลังเกิดอุทกภัย

หลังได้รับอนุมัติงบประมาณในเดือนตุลาคม 2548 ได้เริ่มกิจกรรมในการปลูกทันที แต่ในเวลา 1-2 เดือนต่อมา (พ.ย. - ธ.ค. 2548) พื้นที่ รอบๆทะเลสาบสงขลาประสบอุทกภัยอย่างรุนแรงซึ่งไม่เคยปรากฏในระยะ 50 ปี (ภาพที่4) จึงมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงทั้งพันธุ์พืชและพื้นที่ปลูกให้เหมาะสม

ภาพที่ 4 แสดงการท่วมขังของน้ำรอบทะเลสาบในพื้นที่ทดลอง (พ.ย. - ธ.ค. 48)

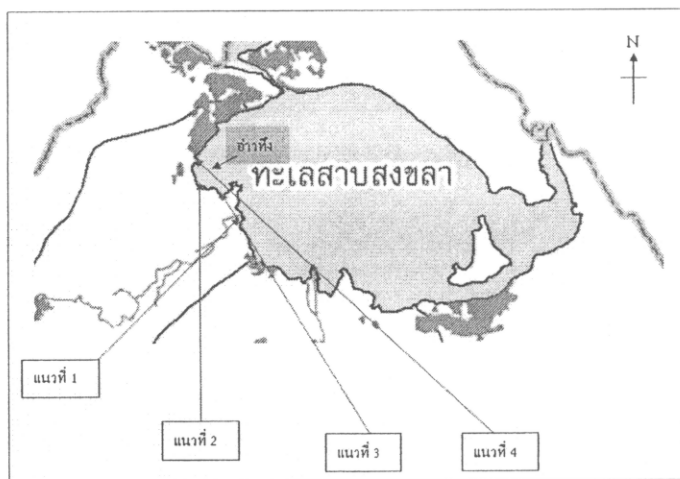
อุทกภัยครั้งนี้ ก่อให้เกิดปัญหา ที่ส่งผลกระทบต่อการวิจัย เช่น

ก. อุทกภัยในเดือน พฤศจิกายน- ธันวาคม 2548 ทำให้กล้าไม้ที่ปลูกไว้จมน้ำตายเป็นจำนวนมาก แต่หลังน้ำลดได้ถั่วเฉลี่ยงบประมาณ เพื่อปลูกพันธุ์พืชที่เหมาะสม เช่น โกงกางใบใหญ่ ลำพู พังกาหัวสุม โกงกางใบเล็ก และ ไม้ฝาคดดอกขาว รวมทั้งการ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพื้นที่ที่เกิดจากการท่วมขังของน้ำ บางแปลงเนื่องจากพื้นที่ปลูกบางแห่งจมอยู่ใต้น้ำเป็นเวลานานและพื้นที่ถูกกัดเซาะอย่างรุนแรง

ข. หลังน้ำลดกล้าไม้ลำพูถูกหนอนผีเสื้อกัดกินใบทำให้ชะงักการเจริญเติบโตระยะหนึ่งแต่มีการแตกใบแตกกิ่งใหม่ เมื่อหมดฤดูกาลระบาดของหนอน

ค. แนวคันดินที่ขุดลอกทะเลสาบ (เพื่อทดลองปลูกกล้าไม้ชายเลน) ที่ถูกน้ำท่วมขังได้ถูกน้ำพัดพาตะกอนดินเลนออกไปบางส่วนทำให้คันดินที่เหลือมีทรายปะปนมากจนน่าจะก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการเจริญเติบโตของป่าไม้ชายเลนที่ทดลองปลูกในระยะยาว

จึงได้ดำเนินการแก้ไขปัญหามาจากอุทกภัยในพื้นที่ คือการปลูกพืชชนิดเซซที่ได้รับความเสียหายเสียหายจากน้ำท่วมและมีการปลูกซ่อมในแนวคันดินที่เหลือจากการกัดกร่อนของน้ำและคลื่นที่รุนแรง จนไม่สามารถจัดให้แต่ละแนวคันดินเป็นซ้ำ (Replication) เพื่อวิเคราะห์ ANOVA ได้ เหมือนครั้งแรกเพราะพบว่า แต่ละแนวคันดินที่วางตัววางคลื่นและน้ำท่วมนานได้รับผลกระทบรุนแรงมากจนคันดินหลุดหายไป ต้นกล้าถูกคลื่นซัดทำลายเสียหายเป็นจำนวนมากจึงทำการวัดลักษณะต่างๆ ของพืชที่ศึกษาจำนวน 10 ต้น เพื่อหาค่าเฉลี่ยในแต่ละพื้นที่ปลูกแต่ละแนวคันดิน นอกจากนี้ ในการปลูกซ่อมได้มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทดลองเดิมที่ถูกน้ำท่วมขังเป็นเวลายาวนานจนไม่สามารถปลูกกล้าไม้ที่มีขนาดเล็กได้ให้เหมาะสม จึงต้องย้ายพื้นที่ปลูกไปสู่บริเวณที่มีระดับน้ำต่ำกว่าหรือบริเวณที่น้ำไม่ท่วมขัง

ภาพที่ 5 แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งของแปลงทดลองในบริเวณทะเลสาบสงขลา

แผนการดำเนินงาน

ปีที่ 1 2548 (ต.ค. 48 – ก.ย. 49)

ขั้นตอนการทำงาน	เดือน												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1. เตรียมกล้าสำพู กล้าโกกงกวาง กล้าจาก และเตรียมผลของจากเพื่อปลูก	←→				←→								
2. สำรวจและเตรียมพื้นที่ปลูก	←→				←→								
3. ทำรั้วกันพื้นที่เพื่อปลูกต้นจาก			←→						←→				
4. ปลูกพืชทุกชนิดในพื้นที่เป้าหมาย				←→			←→						
5. กำจัดวัชพืช ศัตรูพืช ดูแลรักษา				←→			←→			←→			
6. รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1							←→					←→	
7. ปลูกซ่อมกล้าไม้ที่ตาย								←→					
8. เก็บข้อมูลอัตราการรอดตาย และอัตราการเจริญเติบโต					←→					←→		←→	
9. รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2 (เลื่อนไป)												←→	

ปีที่ 2 (ต.ค. 49 – ก.ย. 50)

ขั้นตอนการทำงาน	เดือน												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1. ปลูกซ่อม ดูแล และบำรุงรักษา	←→			←→			←→			←→			
2. กำจัดวัชพืชและศัตรูพืช				←→				←→					
3. เก็บข้อมูลอัตราการรอดตาย และอัตราการเจริญเติบโต						←→							
4. รายงานความก้าวหน้า ครั้งที่ 2		←→											
5. เก็บข้อมูลการรอดตาย และการเจริญเติบโต									←→				
6. รายงานฉบับสมบูรณ์												←→	

หมายเหตุ ช่วงเวลา ←→ หมายถึง แผนงานวิจัยที่เสนอ

ช่วงเวลา ←---→ หมายถึง แผนปฏิบัติงานจริง (หลังเกิดอุทกภัย)